Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 53, Ağustos 2021, s. 639-658

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.52034>

Emre ÇELİK

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek
Lisans Öğrencisi, emrreceliik@gmail.com

Doç.Dr. Gonca Hülya YAYAN

Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Bölümü, Resim-İş Eğitimi
Anabilim Dalı, yayangonca@gmail.com

TOPLUMSAL OLAYLARIN GÜRBÜZ DOĞAN EKŞİOĞLU'nun SANATÇI KİŞİLİĞİNE YANSIMALARI

Özet

İnsanların yaşadıkları toplum, bulundukları çevre, toplumsal olaylar, aldıkları eğitim ve benzeri durumlar kişilikleri üzerinde önemli etkilere sahip olmuştur. Duygularımızın ifadeye dönüşmesinde en önemli rolü oynayan sanat ile sanatçıların yaşadıkları her dönem ve olaydaki hislerini yansıttıkları eserleri toplumların aynası olma özelliğini taşımıştır. Sanat, bir iletişim aracı olarak, sanatçıların toplumsal olaylar karşısındaki tepkilerinin eserlerinde kullandıkları renk ve motifler ile ifade edilmesidir.

Günümüz sanatçılarından Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, eserlerinde kullandığı renk ve motiflerle duygularını farklı bir anlatımla ortaya koyan önemli resim sanatçılarından birisidir. Yapmış olduğu illüstrasyon çalışmalarıyla toplumsal konulara değinen sanatçı, dünya çapında da bir üne sahiptir. Bu makalede Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU'nun sanatçı kişiliğinin yanında, toplumsal olaylara bakışı ile eserlerinde yer alan renk ve motiflerle anlatmak istedikleri, bunların insanlar üzerindeki psikolojik etkileri ve bu etkilerin ne anlama geldiği incelenerek değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma nitel araştırma türlerinden olan döküman analizi (literatür tarama) yöntemi ile yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sanat, Toplum ve İletişim, İllüstrasyon, Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU

REFLECTIONS OF SOCIAL ISSUES ON GÜRBÜZ DOĞAN EKŞİOĞLU'S ARTIST PERSONALITY

Abstract

Society, the environment, social events, education and similar situations have had significant effects on people's personalities. Art, which plays the most important role in transforming our emotions into expression, and the works of artists, in which they reflect their feelings in every period and every event they have experienced, also have the characteristic of being the mirror of societies. Art, as a communication tool, is the expression of the reflections of artists against social events with the colors and motifs they use in their works.

One of today's artists, Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU is one of the important painting artists who revealed his feelings in a different way with the colors and motifs he uses in his works. Touching on social issues with his illustration works, the artist has a worldwide reputation. In this article, besides the artist personality of Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, his perspective on social events and what he wants to explain with the colors and motifs in his works, their psychological effects on people and what these effects mean are tried to be evaluated. This study was conducted with the document analysis (literature review) method and, which are among the qualitative research types.

Keywords: Art, Society and Communication, İllustration, Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU

GİRİŞ

Sanat, yapmak ve üretmek anlamına gelen sana'a kökünden gelmektedir. Başka bir deyişle sanat insanların kendini ifade etme yollarından birisi olarak gördükleri, içtiktikleri, his ve tasavvur ettikleri olayları, güzellikleri, estetik bir heyecan uyandıracak şekilde eserleriyle ifade edilmesidir. Bir sanat eserinden bahsedebilmek için insan el emeği olması, estetik ve özgün olması gibi şartlar aranırken bu süreçte düşünceler yoğun emekle hazırlanan ve en iyiye vermeyi amaçlayan her tür faaliyetler." şeklinde de yorumlanmaktadır (Akdoğan, 2001: 42).

Aslında insanla birlikte var olan sanat, tarih boyunca da her toplumun gidişatına göre çeşitli gelişimler göstermiştir. Gelişen tüm olaylar sanatla yansıtılırken, eleştirel yönüyle de toplumun bir başkaldırısı halini almıştır. Toplumsal olaylar deyince maddi kaynaklar (iş, para ve diğer kaynaklar), maddi olmayan kaynaklar (güç, sivil ilişkiler eğitim ve çeşitli ideolojiler, siyasi çevre, vb) tarih, kültür ve coğrafi koşullarla beraber ideolojik, ekonomik ve politik faktörlerin oluşumlarının etkisi akla gelmektedir (Mcveigh, 1995: 465). Bu bakımdan toplumsal olayların, sosyal, kültürel ve siyasi norm ve değerlere göre farklılıklar gösterdikleri bilinmektedir. Bu nedenle de sanat, her dönemde tarihsel bir belge niteliği taşıırken zaman içerisinde toplumsal yapıdaki değişikliklerle birlikte geçirdiği dönüşmeler yanında toplumsal hareketlerin de sanat üzerinde etkileri söz konusu olmuştur (Tuncal, 2017: 2). Toplamların bir yansıması olarak sanat eserleri de kültürel değerlerle geçtikleri her süreçten ve eserin oluştuğu çağın düşünce biçimlerinden de etkilenmiştir. Sanat eseri hem sanatçının özgün bir yaratımı

olarak bağımsız hem de sanatçının toplumun bir parçası olması nedeniyle sanatçının dâhil olduğu tüm süreçlerle ilişkilidir. Tarihte felsefe, bilim alanındaki değişimlerin, kültürel, ekonomik olayların, savaşlar ya da halk hareketlerinin, toplumu ve sanatçıyı etkilediği de görülmüştür (Tekkoç, 2016: 5).

Sosyal bir olgu olarak kültür kavramı ise Clifford Geertz (1973) tarafından bir arada yaşayan insanların paylaştığı semboller, hayat tecrübeleri ve amaçları doğrultusunda ortaya çıkan ve onları tanımlayan değerler bütünü olarak tanımlanmıştır. Weber (1958)'de kültürün oluşturduğu sistemin toplumsal olayların gelişiminde en belirleyici rolü üstlendiğine de vurgu yapmıştır.

İnsanlar yaşantılarıyla ve gözlemleriyle edindikleri kültürel değerlere farklı anlamları katarak simgeleşmiştir ve bunlara motif demişlerdir. Bu motifler; bazen çanak çömleklerde, bazen de halı, kilim, seccade, elbise, vb. nesnelerin üzerinde farklı tasarımlarla hayat bulmuştur. Türk kültürü Orta Asya'dan günümüze kadar etkileşim içinde olduğu bölge ve toplumlarda çeşitli konularda etkin izler bırakmıştır. Hatta bu etkin izlerin Kızılderili ve Türkler arasında da olduğu görülmüştür (Akpınarlı, 2005: 1021). Sanatçılar da eserlerinde bu izlere farklı anlamlarda kullandıkları sembol ve motifler sayesinde ulaşmıştır.

Kültürel iletişim, her canlı arasında nesilden nesile işlenmeye başlamış olan bir paylaşım platformudur. Bu platform içinde görsel işitsel ve davranışsal iletişim modelleri her bir arada bulunmaktadır (Yaban, 2012: 974). Sanatı bir iletişim aracı olarak ele aldığımızda, eserlerin üreticisi olan sanatçıların yaşadığı dönem, çevre ve toplumsal olaylar karşısındaki düşüncelerini eserlerine yansıtmaları oldukça doğal bir olay olarak görülmektedir. Böylece her dönemde yaratıcı düşünme yetisine sahip olan insanoğlu duygu, düşünce ve yaşadıklarını kendilerinden sonraki kuşaklara aktarmak için kalıcı bir şekil arayışına girerken basit resimlerden, sembolik biçimlere, harf dizimlerine kadar gelişen çeşitli sanatsal çalışmalara da imza atmışlardır (Munis, 2004: 11). Bu çalışmalar her toplumda farklı akımlarda farklı anlamlarla toplumsal olayların bir yansıması olarak karşımıza çıkarken sanatçı, Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, illüstrasyon çalışmalarında toplumsal gerçeklere parmak basılmıştır.

Günümüzde illüstrasyon, güçlü bir anlatım biçimi olarak yaşanan veya tanık olunan olaylar karşısında farklı tekniklerle yapılabilen görsel çalışmaların söz konusu olduğu sanatsal bir kavramdır. Bir illüstrasyonun bilgiyle iletişimi sağlarken bu illüstrasyonu sanat yapan en önemli etken ise esere katılan yorum, düşünce, uygulama ile tekniğindeki özgünlük olmaktadır (Atan, 2013: 25).

Araştırmamıza konu olan sanatçımız Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, 1954 doğumlu olup Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Bölümü'nden (Marmara Üniversitesi) mezun olmuş, 2006 yılından beri Yeditepe Üniversitesi, Grafik Tasarım Bölümünde çalışmalarını akademisyen olarak sürdürmektedir.

Sanatçı çalışmalarında ağırlıklı olarak toplumsal konulara yer vermiştir. Yaptığı illüstrasyon ve karikatür çalışmalarıyla ulusal ve uluslararası birçok ödüle sahip sanatçımız Dünyanın en önemli dergilerinden olan The New Yorker Dergisi'nde 8, Forbes dergisini ise 1 kapak tasarımı yapmıştır. Ayrıca sanatçının iki çalışması da UNICEF tarafından kartpostal olarak bastırılmış ve satışa sunulmuştur.

Aslında illüstrasyon gibi sanat teknikleri içinde renkler sanatçıların eserlerinde yer alırlarken, hepsinin kendi içerisinde barındırdığı toplumlara göre değişen felsefi, sosyolojik ve psikolojik olarak farklı anlamları da mevcut olmuştur.

Renkler, insanlar üzerinde saf değerleri ile duygulara hitap ederlerken insanda uyandırdıkları derinlik etkisinden dolayı da sanatçılar için daima önemli olmuşlardır (Turani, 1993: 121). Bunun bir sonucu olarak da renkler, “soğuk”, “sıcak”, “sakinleştirici” veya “heyecan verici” gibi duygu ifade eden kelimelerle tanımlanırken çoğu da bu anlamda belli sıfatlarla da ilişkilendirilmiştir (Ambrose ve Harris, 2013: 106).

Renklerin insanlar üzerindeki etki ve anlamlarını Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU eserlerinde kullanırken pek çok toplumsal kavrama onlar üzerinden değinme ihtiyacını hissetmiştir. İncelenen eserlerde sanatçının kullandığı renklerin siyah, beyaz, mavi, kırmızı, sarı, turuncu, mor, gri ve kahverengi olduğu görülmüştür.

Sanatçının eserlerinde kullandığı renklerin ne anlama geldiğini sırasıyla inceleyelim.

Siyah: Avrupa ve Kuzey Amerika’da siyah, geleneksel olarak ölüm ve yasla en çok bağdaştırılan bir renktir. Muhafazakâr ve ciddi seksî, sofistike olarak da algılanmaktadır (Ambrose ve Harris, 2013: 128).

Beyaz: Batı’da beyaz, iyilik, saflık, temizlik, sadelik ve boşlukla ilişkilendirilirken Doğu’da ise beyaz, yasin rengi olarak görülmüş ve cenaze törenleri ve ölümle ilişkilendirilmiştir (Ambrose ve Harris, 2013: 126).

Mavi: Doğanın gizemlerini ve gücünü anımsatan bir renktir. Mavi sonsuzluk, evrensel olarak serin ve arındırıcı olarak algılanır (Ambrose ve Harris, 2013: 118). Mavi, bilhassa beyaz renkle kullanıldığında tazelik, hijyen ve temizlik ifade eder (Alakuş, 2009: 87).

Kırmızı: Heyecan verici, dinamik ve enerjik bir renktir. Tutkulu, kışkırtıcı, baştan çıkarıcı ve iştah kabartıcıdır (Ambrose ve Harris, 2013: 108). Kırmızının genel olarak farklı anlamlarını görmek mümkündür. Din, sosyoloji, psikolojik ve toplumsal olarak pek çok anlama sahiptir. Goethe’ye göre kırmızı renk insana güç vermektedir Farklı tonlardaki kırmızının insan üzerinde farklı etkiler uyandırdığı da belirtilmektedir. (Alakuş, 2009: 87)

Sarı: Sarı pek çok farklı duyguyu temsil edebildiğinden dolayı çok yönlü bir renktir; parlak sarılar çoğunlukla canlılık ve mutlulukla ilişkilendirilirken, yeşilimsi sarıların hastalık, mide bulantısı ve rahatsızlıkla güçlü bir bağlantıları mevcuttur. (Ambrose ve Harris, 2013: 114) Yeşile doğru giden sarı rahatsız edici, kışkırtıcı, fosforlu ve gözü kamaştıran bir etki verip, içinde çok fazla ışık barındırdığından nesneleri olduğundan daha büyük göstermektedir. (Alakuş, 2009: 87)

Turuncu: Gençlik, dinamizm, umut, arkadaşlık ve eğlenceyi ile ilişkilendirilmiştir. Turuncu, cesur ve son derece dikkat çekici bir renktir. Ayrıca sıcak, doğal ve samimidir. (Ceylan, 2016: 320)

Mor: Soyluluk, itibar, zenginlik, gösteriş, gurur, ihtişam ile ilişkilendirilmektedir. Mor ayrıca nevrotik duyguları tetiklediği için depresyon ve karışıklığın da rengidir. (Madden vd., 2000: 103)

Gri: Şan, şöhret ve sonsuzluk ifade eden gizemli bir niteliğe sahiptir. Aynı zamanda külün rengidir. Sisli, puslu havalar insanda hüznü, iç sıkıntısı ve melankolik duyguları içinde barındırmaktadır. (Ersoy, 2007: 462)

Kahverengi: Karamsarlığı, huzursuzluğu ifade eden bir renktir. Aynı zamanda durağanlık ve kült objeler için de kullanılmaktadır. Kahverengi, toprak ve çamurla, doğum, ölüm ve tekrar dirilmeyi de ifade etmektedir. Sağlamlık hissi de vermektedir. Doğum kadar bereketli, ölüm kadar sakin, dingin ve ağır bir renktir. Saldırgan ve kaba bir etkiye sahip olmayıp Koyulaştıkça siyahın insan üzerindeki bıraktığı etkileri içinde barındırmaktadır (Favre, 1979: 21).

Sanatçının Eserlerinde Kullandığı Figür ve Motifler

Motiflerde yine sanatçıların eserlerinde kültürel olarak simgeleşmiş ve anlam olarak bir toplumda değişmeyen, o toplumda görüldüğü her zaman diliminde bile izleyicisinde aynı anlamı uyandıran şekiller olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU'nun eserlerinde kullandığı motif ve semboller ise çiçek-gül, kedi, kuş, elma, ağaç, merdiven, kadın, nar, kafestir.

Çiçek-Gül: Çiçeklerle ilgili hikayeler insanlık tarihi kadar eskiler dayanmaktadır Her çiçek sembolü kültürle ve dine göre değişen, bazen de benzer anlamlar taşıyan hikâyede karşımıza çıkmaktadır. Bu hikayeler içinde gül, kusursuz güzelliği ve yaratılışındaki mükemmelliği nedeniyle kültür ve mitolojilerde insanlığın en çok bahsettiği çiçekler arasında yer almıştır. Gül, mitolojik hikayelerde aşkı, büyü, umudu ve ihtirası simgelerken, kusursuz güzelliğin ve mükemmelliğin de sembolü olarak da kabul edilmiştir. Yunanlılar gülü, Afrodite'in sevgilisi Adonis'in kanına benzetirken, Doğu mitolojisinde gül, aşkın her çeşidinde sevgiliyi temsil etmiştir (Can, 2019: 53).

Kedi: Kediler eski çağlardan beri pek çok şeyin sembolü olmuş, bazen eski Mısır'da olduğu gibi kutsal sayılıp tapılmış, bazen de Orta Çağ Hristiyan dünyasında şeytanla iş birliği halinde olduğu düşünülen kadınlarla birlikte katledilmiştir. Değişik kültürlerde bakışından rengine, cinsine, yaşayış şekline kadar kediye çok çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Zıt duygular içeren ikiliğiyle, uyuşukluktan çılgınlığa geçen beklenmedik sıçrayışlarıyla, kararsız ruh halinin oyunlaştırmalarıyla kedinin gizemli bir tarafına sürekli olarak dikkat çekilmiştir (Cagin, 2019: 209).

Kuş: Özgürlüğün ve daima ilahi hürriyetin canlı, tanrısal bağımsızlık diyebileceğimiz kavramın ve ruhun sembolü olmuştur. Kuşun psikolojik olarak insanı etkileyen yönü, onun gibi insanda uçuş hevesini uyandırıp, bu girişimlerde onu cesaretlendirmesinde yatmaktadır (Ersoy, 2007: 285).

Elma: Elmanın kelime anlamına ve çeşitli kültürlerde algılanış şekillerine de baktığımızda hemen hemen birbirine benzer şekilde açıklandığı görülmüştür. Elma insanlığa ilk günahı getiren yasa koyucuya itaat etmeme, cinsellik, doğurganlık, cennetten kovulma gibi semboller de içinde barındırmaktadır (Akyıldız, 2017: 1045).

Ağaç: Temelde; yaşamın, canlılığın, ölümsüzlüğün, bolluğun, bereketin, umudun, doğurganlığın, üremenin, sağlığın ve sıhhatin sembolü olarak görülen ağaç, kültürel olarak çeşitli anlamlar taşıyan ve sembolik değerlere sahip olan bir ögedir. Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Ağaca atfedilen anlamlar üzerinden literatürdeki sınıflandırmalar incelendiğinde;

“hayat ağacı”, “dilek ağacı”, “yaşam ağacı”, “kozmik ağaç”, “kutsal ağaç” gibi ayrımlara rastlanmakta mümkündür (Turancı, E, Özgen, Ö. 2018:154).

Merdiven: Kişiyi belli bir konumdan diğerine taşıyan bir araçtır. Bu konum, aşağıdan yukarı olabildiği gibi yukarıdan aşağı da olabilmektedir. Şamanın ayin yaparken ağaca tırmanmasını sağlayan bir yükseliş aracı olan merdiven, bazen de mitoslarda tanrıların dünyayla iletişim kurmak amacıyla yeryüzüne inmek için kullandığı bir vasıta da olmuştur. Kimi dinlerde ise merdiven, peygamberlerin rüyasında üzerinde meleklerin dolaştığını gördüğü bir iniş çıkış simgesidir. Birçok amaçla kullanılan merdiven, genellikle yükseliş simgesi olarak değer kazanmıştır (Sümer, 2018: 259).

Kadın: Kültür açısından ele alındığında antik dönemde kadın metaforu, zaman zaman inanç nesnesi olarak kullanılsa da modern dönemlerde kadın kavramı her iki cinsiyetten sanatçıların çalışmaları ile öz varlığını sorgulamaya ve yerleşik değerlere karşı mevcudiyetini sağlamlaştırmakla özleştirilmiştir. Modern toplumlarda kadına verilen değer ya da göreceli bu değer, çağdaş sanatçılar tarafından yeniden yorumlanarak sanat tarihi ve felsefesi konularında yerini almıştır (Çevik, 2016: 13).

Nar: Narın mitolojik kökeni olağanüstü güç ve güzellik, bolluk ve bereket, kutsal ağaç hayat/bilgi ağacı, kötü iyeleri uzaklaştıran nazar sembolü ve zürriyet sahibi olma özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır (Şenocak, 2016: 229).

Sanatçının eserlerini sırasıyla inceleyecek olursak;

Resim-1: Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, İsimli, 50x70cm, K.Ü.K.T

Analiz: Bu eserde kafes, balık, su, sönmüş bir mum, çiçek motiflerinin yer aldığı duvar kağıdı, mumun altında bir dantel, çekmeceli bir dolap, çerçeve içinde bir kedi ve akvaryumun dışına taşmış su damlacıkları görmekteyiz. Çalışmada kullanılan renkler; mavi, kahverengi tonları, beyaz ve gridir.

Yorumlama: Eserde doğal yaşam alanında olmasını beklediğimiz bir balığın kafes içerisinde hapsedildiğini görmekteyiz. Kafes çalışmada sembolize edilerek özgürlüğü engellemektedir. Kafesteki su balığın hareket edebileceği alanı da ifade etmektedir suyun harici bir yerde balığın yaşamı son bulacaktır. Mum karanlıktan aydınlığa çıkma ve umudu ifade eder fakat bu çalışmada kafesin yanında sönmüş mum aslında bizlere bu canlılar için güzel bir sonu ifade etmemektedir. Mumun altındaki dantel geleneksel yaşamı anımsatmaktadır, sönmüş bir mumla aslında geleneksellikten giderek uzaklaştığımızı ifade etmektedir. Arka planda yer alan geleneksel duvar kağıdını incelediğimizde birbirini tekrar eden kareler içinde çiçekler görmekteyiz. Bu çiçekler de yine simgesel olarak yalnızca duvarda kullanılmış ve çiçekler için kısıtlanma ve doğal güzellik yerine yapay güzelliği anlattığı düşünülebilir. Çerçeve içerisinde kedinin kullanılması yine doğal yaşam alanındaki kedinin kısıtlı hareket sağlayabileceği çerçeve içerisine hapsoluşunu ifade etmektedir. (Resim-1)

Resim-2: Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, İsimsiz, 40x60cm, K.Ü.K.T

Analiz: Bu eserde büyük kırmızı bir elma, elmanın ortasından çıkan bir elma ağacı, büyük elmanın yanında takım elbiseli bir adam vardır. Eserde kullanılan renkler yeşil, kırmızı, kahve ve mavi tonlarıdır.

Yorumlama: Eserde kompozisyonun ortasında duran ve çalışmanın büyük bir bölümünü kapsayan kırmızı büyük bir elma görmekteyiz. Elma doğurganlık ve bereketin sembolüdür. Bu

eserde de yine doğurganlık özelliği kullanılarak elmadan bir elma ağacının çıktığını görmekteyiz. Bu ağaç üzerinde çok sayıda elma olması da bereketini gösterir. Kırmızı renk cesaret, hırs ve cinsellik duygularını da ifade eder. Adem ve Havva konusuna burada farklı bir anlatımla atıfta bulunmuş olabilir. Takım elbiseli adamın hırsına yenik düşmesi ve yalnızca büyük elmayı görürken aslında o elmadan daha değerli olan elma ağacına bakmadığını görüyoruz. Elmadan çıkan ağacın mavi renkle birleşmesi bereketin sonsuzluğunu ifade eder. İnsanlar aslında yalnızca küçük pencereden hayata bakarak elmanın güzelliğine aldanıyor ama büyük çerçeveden baktığınızda sonsuz bereketi atladığımızı sanatçı değiniyor olabilir. (Resim-2)

Resim-3: Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, Gecenin Kismeti, Dijital Sanat

Analiz: Bu eserde mantosuyla gece karanlığında elinde küçük yıldızların olduğu bir çanta ile yürüyen bir insan figürü çizilmiştir. Erkek figürünün baş kısmında ise turuncu bir daire mevcut olup koyu mavi, turkuaz, sarı ve turuncu hâkim olduğu bir çalışma söz konusudur.

Yorumlama: Eserde yürüyen ve kafasında daire yer alan bir figür görüyoruz. Kafasındaki daire bize Ay' ı anımsatmaktadır. Kafasında Ay kullanılarak sembolize edilen figür aslında aydın bir insanı anlatıyor olabilir. Kendi ışığından özenle gökyüzüne dağıttığı yıldızlara ilginin, yönelimin azlığından yakınlara onları toplama kararı almış olabilir. Belki kendisini anlayacak başka yerlere engin bilgilerini dağıtabilir. Her ne kadar bulunduğu yerde hakettiği değeri görememiş olsa dahi onun yıldızları etrafa dağılmış o olmasa bile fikirleri bir yerlerde sahiplerine ulaşmış olabilir. Bu gidiş aslında insanların gözlerinin önündeki aydınları

gittiklerinde değerinin bilinmesi yerine onlar aramızdan ayrılmadan önce ışıklarından yararlanmamız gerektiğini anlatıyor olabilir. (Resim-3)

Resim-4: Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, İsimli, K.Ü.K.T., 50x70cm

Analiz: Bu eserde kesilmiş ağaçlar ile bu ağaçların ortasında boynuz kısmı kesilmiş dallardan oluşan bir geyik yer almaktadır. Koyu renklerin hâkim olduğu mekânda gri bulutlar ve kahverengi, krem ve gri hakimdir.

Yorumlama: Eserde konu olarak ormanların katledilmesi işlenmiştir. Ayrıca kesilen ağaçlarla bir yaşam alanının son bulduğunu ve burada yaşayan canlılar için de yaşam koşullarının zorlaştığını söyleyebiliriz. Boynuzları kesilmiş olan geyiğin yalnızlığını esere baktığımızda hissetmekteyiz. Geyik figürünün tek başına işlenmesi ormanda bulunan hayvan popülasyonunun da giderek azaldığını göstermektedir. Gökyüzünün koyu renklerde işlenmesi de aslında orman katliamlarının ve insanların doğaya verdiği zararın devam edeceğini, ne kadar çabalasak dahi karamsar olarak bu konuya yaklaşmamız gerektiğini düşündürüyor. (Resim-4)

Resim-5: Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, Çukur, 1993, 35x50cm, K.Ü.K.T.

Analiz: Bu eserde bir çukur ile çukurun içinde kadın, çukurun dışında ise bir erkek, ellerinde beyaz renkli bir barış pankartı ve figürlerin çevresinde de ayak izleri yer almıştır. Eserde kullanılan renkler kahverengi, beyaz, mavi ve mor tonlarıdır.

Yorumlama: Eserde bir kadın ve bir erkek figürü ellerinde beyaz renkli bir pankartı taşımaktadırlar. Dışarıdan bakıldığında bu pankartı erkeğin tek başına değil de kadınla beraber tuttuğu sanılsa da kadının çukurda gösterilerek bu desteğin söz konusu olamayacağı gerçeğini kadın ve erkek arasındaki eşit olmayan şartlara vurgu yapılarak anlatılmak istenmiştir. Sanatçı bu eseri paylaştığında “Kadın erkek eşittir, ama erkek daha çok eşittir!” diyerek aslında eseri oluşturma mesajını net bir şekilde ifade etmiştir. Figürlerin etrafında yer alan ayak izlerinde ise erkeğin hareket alanı kadından daha geniş olsa da sadece kısır bir döngüden ibaret kalmaktadır. Pankartta beyaz rengin kullanılması sembolik olarak kadın ve erkek arasındaki barışı işaret etse de kadının karanlık bir çukur içerisinde önünü görmeden yürümesiyle de tezat oluşturmaktadır. Kadının çukurda olması ve aslında toplumda erkeğin fikri kadar değer görmediğinin bir ifadesi olarak da yorumlanabilir. Zeminde kullanılan kahverengi ve koyu tonlar karamsar bir ortam yaratmış olsa da gökyüzünde mavi ile beyazın buluşması gelecek için bir umut olduğunu temsil etmektedir. (Resim-5)

Resim-6: Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, Kedi, 2005, K.Ü.K.T

Analiz: Bu eserde bir kedi, sarmal şeklinde bir kuyruk ve kedinin etrafında pek çok fare görülmektedir. Kullanılan renkler beyaz, siyah, kahve ve gridir.

Yorumlama: Eserde kedi kompozisyonun ortasında yer almaktadır. Kendini korumak için kuyruğunu etrafında dolamış ve sakin duruşuyla bu kararında başarılı olduğunu hissettirmektedir. Kendisini korumaya çalıştığı canlılar aslında aksini görmeye alışkın olduğumuz farelerdir. Kedi motifinin anlamına baktığımızda bazı kesimlerde kutsal sayılan bir hayvan olduğunu görüyoruz fakat kendinden daha savunmasız ve küçük olan farelerin aslında sayısını artırarak gücü ele alabileceğini görmekteyiz.

Başka bir şekilde yorumlamak gerekirse zekasıyla ön plana çıkan kedinin kendini bilgi ilmiyle uzattığı kuyruğuna sarmalayarak olumsuz kitle ve yorumlara karşı özgüvenle bulunduğu yeri koruduğunu ve olaylardan etkilenmediğini görmekteyiz. (Resim-6)

Resim-7: Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, Kedi, 2005, K.Ü.K.T

Analiz: Bu eserde bir kedi, sarmal şeklinde bir kuyruk görülmektedir. Kuyruğun üzerinde kedi durmaktadır. Kullanılan renkler beyaz, gri, siyah ve kahverengi tonlarıdır.

Yorumlama: Eserde kedi kendi kuyruğunun üzerinden oluşturulan sarmallarla kısır döngünün içinde kendine bir ağ örerek tek başına zirve noktasında gösterilmiştir. Bu döngü hayat olarak düşünüldüğünde başlangıçta küçük, zamanla büyüyerek genişleyen her tür sıkıntılar ve umutlar iç içe (bunlar siyah ve beyazla gösterilmiş) ve hayatta edindiğimiz tecrübeler sembolize edilmektedir. Bunların üstesinden geldiğimizde ise zirve de olmamız da söz konusudur. (Resim-7)

Resim-8: Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, Ağaç, 1990, 29,7x42cm, K.Ü.K.T

Analiz: Bu eserde koyu tonlarda bir perde görülmektedir. Kompozisyonun ortasında bir fidan ve fidanın alt bölümünde gökyüzü ve toprağa yer verilmiştir. Sanatçı renk olarak siyah, yeşil, mavi ve kahverengi tonlarını kullanmıştır.

Yorumlama: Eserde karanlık ve siyah renkte bir perde kompozisyonun büyük bir kısmını kaplamaktadır. Resimde perdenin aralanarak ortasına yerleştirilmiş olan bir fidan ile sanatçı yerkürenin kuraklıkla zaman içinde tamamen kararacağı mesajı vermek istemiştir.

Eserde fidanın ağaca dönüştüğü ve küçük fidanların toprağa düşmesi ile de bu karanlık perdenin tamamen yukarı çıkarak aydınlığa kavuşacağımız günlerin de olabileceğine vurgu yapılmıştır. (Resim-8)

Resim-9: Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, 1986, K.Ü.K.T

Analiz: Bu eserde bir ray, rayın üzerinde bir masa, masada bir fincan ve cezve durmaktadır. Rayın iki yanında karşılıklı sandalyelerde oturan bir kadın ve erkek vardır. Eserde hâkim olan renkler gri, siyah, kahve tonları ve mavidir.

Yorumlama: Eserde bir kadın ve bir erkek karşılıklı olarak oturmaktadır. Kılık kıyafetlerinden iyi giyimli ve durumlarının iyi oldukları görülen günümüz şehirli insanına bir gönderme yapılmıştır. Eserde günümüz insan ilişkilerindeki iletişim konusu ele alınmıştır. Aslında birbirlerine çok yakın gibi görünen bu insanların birbirlerine bir o kadar uzakta olduğu mesajı vurgulanmıştır. Rayların iki tarafında yer alan bu iki figürle hayatın akıp gittiğini, yollar ve mesafelerle de insanların yaklaşmalarının zor olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Masadaki kahve ve cezveye baktığımızda, “Bir kahvenin kırk yıl hatırı vardır.” sözünden hareketle bu iletişimlerin de bu sohbet konusundaki yaklaşmalarının da çok zor olduğu anlatılmak ve doğru iletişimlerin kurulamamış olduğu gerçeği yansıtılmaya çalışılmıştır. Sanatçının kullandığı renkler de bu durumu açıklar niteliktedir. Ortama kapalı ve soğuk bir hava hakimdir. Mavi, özgürlük, sakinlik ve mutluluğun rengi olmasına rağmen bu iki insandan oldukça uzaktır. (Resim-9)

Resim-10: Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, Gözyaşları Kurusun, 2010, 100x100 cm, Yağlı Boya

Analiz: Eserde bir ip ve ip üzerine mandalla asılı sekiz göz vardır. Gözlerin arkasında gökyüzü ve zemini incelendiğinde dağları ve yeryüzünü görülmektedir. Kullanılan renkler mavi, kahverengi, beyaz ve gri tonlarıdır.

Yorumlama: Duygularımızı bakışlarımız çoğu zaman ifade eder. Bu eserde de yaşanan kötü olaylar karşısında duyulanan ve tekrar ağlamamaları temenni edilerek kurumaları için ipe mandallarla asıldıkları görülmektedir. Gözlerin büyüklük ve küçüklüklerini incelediğimizde farklı yaş grubundaki insanlara ait oldukları anlaşılmaktadır. Gökyüzüne asılı olan ip aslında bizlere umudu ifade etmektedir. Sanatçı eserinin adına “Gözyaşları Kurusun” adını vererek artık insanların ağlayacak olayları yaşamamalarını istediği düşünülmektedir. (Resim-10)

Resim-11: Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, 50x70 cm, K.Ü.K.T

Analiz: Bu eserde bir güvercin figürü yer almaktadır. Güvercin kafesin içerisinde çırpınırken ve ağzında ise bir zeytin dalı ile gösterilmiştir. Arka planda bulutlar, zeminde ise ağaçlar silik bir şekilde resmedilmiştir. Kullanılan renkler beyaz, mavi, yeşil ve kahve tonlarıdır.

Yorumlama: Bir güvercinin kafesin içerisinde hapsediğini görmekteyiz. Fakat bu güvercin hala yolculuğuna devam etmektedir. Ağzında zeytin dalı olması güvercinin barışı yaymak için yolculuğuna devam ettiğini göstermektedir. Gökyüzünde bu yolculuğa çıkması umuda uçtuğunu simgelemektedir. Kafes içinde özgürlüklerini ellerinden aldığımız canlılarla bizlere bu mesajın iletilmesi sanatçının duyarlılığını bir kez daha bizlere sunmaktadır. Güvercin ve zeytin dalı hikayesi aslında Nuh Peygamber' e kadar uzanan eski bir hikayedir. Tufan sırasında Nuh peygamberin gemisi bir dağ zirvesinde kalmıştır. Tufanın bitip bitmediğini anlamak için bir güvercin görevlendirmiştir ve güvercin günler sonra ağzında bir zeytin dalıyla dönerek barışı müjdelemiştir. Bu eserde de sanatçının amacı özgürlük için bizlere uzatılan zeytin dalını almak ve bizlerin de bu harekete dahil olarak barışı yaymak için kanat çırpmamız gerektiğini düşündürebilir. (Resim-11)

Resim-12: Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, İsimsiz, Karışık Teknik

Analiz: Bu eserde kafasını ayaklarının altına almış bir adam görmekteyiz. Örülü bir duvar ve koyu gökyüzü çalışmaya hakimdir. Kullanılan renkler; kahverengi, turuncu, mor, mavi ve gri tonlarıdır.

Yorumlama: Bu eserde kılık kıyafeti gayet düzgün bir insan görmekteyiz. Tuğlalarla örülü olan bir duvardan elleriyle destek alarak kendisine ait olduğunu düşündüğümüz kafanın üzerine basarak bakmaya çalışmaktadır. Kafamızda düşünme, duyma, görme ve konuşma işlevlerini sağlayan duyu organlarımız bulunmaktadır. Yükselişimizi eğer fikir ve düşüncelerimizi açığa çıkarmadan ayaklar altına alarak gerçekleştiriyorsak bu aşamadan sonra önümüze bakmamız çok anlam ifade etmemektedir. Başını kuma gömmek, ayaklar altına almak deyimlerinden yola çıkarak olaylar karşısında kendi fikirleriyle hareket edip yorumda bulunamayan insan duyarsızlığına sanatçı gönderme yapmış olabilir. Kullanılan renkleri de incelediğimizde eserdeki figür için olayların karanlık ve çıkmazda olduğu düşünülmektedir. (Resim-12)

Resim- 13, Gürbüz Doğan EKŞİOĞLU, Yaralı Nar, K.Ü.K.T., 1996

Analiz: Bu eserde bir nar figürü yer almaktadır. Narın ortası yarılmış ve bir yara bandıyla da bu yara kapatılmaya çalışılmıştır. Eserde kullanılan renkler kırmızı, ten rengi, siyah ve gri tonlarıdır.

Yorumlama: Nar doğurganlık ve bereketin sembolüdür. Nar figürünü bir memleket olarak düşündüğümüzde sanatçı kanayan yaralarımızı sarmak için geçici çözümler bulmaya çalıştığımızı bir şekilde anlatmaya çalışmıştır. Kırmızı renkle gösterilen nar insanoğlunun bitmek tükenmek bilmeyen hırs, arzu ve isteklerini sembolize etmiştir. (Resim-13)

SONUÇ

Sanatçılar yaşadıkları toplumlarda yaşanan her olaydan alanları itibariyle hep etkilenmişlerdir. Etkilendikleri bu olaylar karşısında sanatçılarda duygularını ifade etmek için sanatlarını kullanırlarken bunları farklı enstrümanlarla ifade etme yoluna gitmişlerdir.

Toplumsal konulara eserlerinde ağırlık veren değerli sanatçımız Gürbüz Doğan'da, çoğunlukla günümüz kadın erkek ilişkilerinden yola çıkarak toplumlarda yaşanan iletişimsizlikler yanında, kadına günümüz toplumlarında ikinci sınıf vatandaşmış gibi değersizleştirerek önüne pek çok engeller konulmaya çalışıldığı gerçeğine de parmak basmıştır. Ayrıca dünyada barış, özgürlük gibi kavramların göreceli olduğunu ve insanların işine geldiği gibi bu kavramları değerlendirdiğini çalışmalarıyla anlatmak istediği düşünülmüştür. Diğer taraftan insanların bencillikleri yanında hırs ve arzuları yüzünden yaşadığımız dünyaya verdiği zararları da eserlerinde göstermeye çalışmıştır. Sanatçının bu toplumsal duyarlılığının bütün insanlara da örnek olması temennimizdir.

KAYNAKLAR

- Akdoğan, B. (2001). SANAT, SANATÇI, SANAT ESERİ VE AHLAK. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 42 (1), 213-245. DOI: 10.1501/Ilhfak_0000000533
- Akpınarlı, Hatice Feriha; Özdemir, Hande Ayşegül. (2016), Konya-Lâdik Halılarındaki Motiflerin İncelenmesi, İdil Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 23, s.s. 955 – 982, (<http://www.idildergisi.com/makale/pdf/1464961208.pdf> Erişim Tarihi: 09.04.2018).
- Akyıldız Ercan, C . (2017). Söylencelerde ve Masallarda Elma Sembolü . Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 21 (3) , 1043-1060 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/34498/421211>
- ALAKUŞ, Y. Z., (2009). Renk Olgusu ve Günümüz Mimarisindeki Yeri, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Ambrose, G., Harris, P. (2013). Grafik Tasarımında Renk – Grafik Tasarım Temelleri Dizisi, 07
- Atan, U . (2013). Grafik İllüstrasyon Olarak Minyatür . Akdeniz Sanat , 6 (11) , 0-0 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akdenizsanat/issue/27658/291537>
- Can, Ali (2014) Toplum yapısının Türkiye'deki Toplumsal Olaylar üzerindeki etkisi Doktora Tezi Kuzey Texas Üniversitesi
- Cagin, S . (2019). RESİMDEN EDEBİYATA KADIN VE KEDİ . Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , 17 (1) , 209-226 . DOI: 10.18026/cbayarsos.530518
- Can, M. (2019). TÜRK İŞLEME SANATINDA GÜL MOTİFİ. International Journal of Eurasian Education and Culture, 4 (6), 51-61. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijoeec/issue/45159/478914>
- Ceylan, İ . (2016). Amblem ve Logo Tasarımlarında Renklerin Dili . Art-e Sanat Dergisi , 8 (16) , 314-330 . DOI: 10.21602/sgsfds.27667

- Çevik, N . (2016). SANAT FELSEFESİNDE KÜLTÜREL BİR METAFOR OLARAK KADIN İMGESİNİN ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINA YANSIMALARI . İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi , 6 (13) , 0-0
- Ersoy, N. (2007). Semboller ve Yorumları. İstanbul. Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri.
- FAVRE, Jean-Paul. (1979). Colour And Communication. A. November. ABC Verlag, Zurich
- Geertz,C. (1973). The interpretation of cultures .New York Basic
- Manz, B . (2000). Timur ve Hâkimiyetin Sembolü . Tarih İncelemeleri Dergisi , 15 (1) , 257-272 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egetid/issue/5042/68730>
- Meweigh, R. (1995). Social structure political institutions and political institutions and mobilization potentiol social forces, 74(2)461-485
- Munis, E. (2004). Evrimi ile Yazı Sanatı, Konya: Bereket Ofset Baskı.
- Sümer, N . (2018). Mitolojik ve Dinsel Bir Yükseliş Simgesi Olarak Merdiven Motifi . Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD) , 18 (1) , 257-269 . DOI: 10.30627/cuilah.440664
- Şenocak, E . (2016). HALK ANLATI VE İNANIŞLARINDA MİTOLOJİK BİR MEYVE: NAR . Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi , 4 (8) , 228-251 . DOI: 10.33692/avasyad.509344
- Tekkoç, Ali (2016) 1900'lerden günümüze Toplumsal Olaylar ve Sanat İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Eğitim Enstitüsü.
- Turancı, E , Özgen, Ö . (2018). Türk Kültüründe Ağaç Sembolizmi ve Filmlere Yansıması . Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi Etkileşim , (1) , 154-171 . DOI: 10.32739/etkilesim.2018.1.15
- Turani, A. (1993). Sanat Terimleri Sözlüğü. Remzi Kitabevi
- Tuncal, Selen (2017). Toplum ve Sanat İlişkisi Kapsamında İstanbul'daki Müzik Etkinlikleri (2000-2015) İstanbul kültür üniversitesi Yüksek lisans tezi. İST
- Yaban, N . (2012). SANAT VE GÖRSEL İLETİŞİMİN BULUŞMA NOKTASI: EKSLİBRİS . Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi , 1 (1) , 973-984 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/buyasambid/issue/29824/320944>
- Weber,M.(1958)The Protestant ethic and the spirit of capitalizm.NewYork:Cherles Scribner's Sons